

Intersectorale samenwerking

Onderzoeksprogramma Intersectorale samenwerking

Programmatitel en looptijd

Intersectorale samenwerking binnen de biologische landbouw. Looptijd van 2003 tot en met 2005

Thema's

- zelfvoorziening op het gebied van veevoer, mest en organische stof;
- analyse knelpunten om tot samenwerking tussen bedrijven te komen;
- ontwerpen samenwerkingsconcepten;
- scenariostudies perspectiefvolle samenwerkingsvormen;
- uitwerking voor een praktijkgericht ontwikkelingstraject;
- ontwikkeling hulpmiddelen voor samenwerking.

Waarom

De biologische landbouw krijgt het nog niet voor elkaar de kringloop 100 procent te sluiten, terwijl dat wel de intentie is. Mest, voer en stro zijn vaak deels nog gangbaar. Ook is er geen retourstroom vanaf de consument. Oplossingen hiervoor zijn nodig.

Uitvoering

Plant Research International, Louis Bolk Instituut, Praktijkonderzoek Plant en Omgeving en LEI

Meer info bij

Ina Enting, telefoon 0320 293 518 of e-mail ina.enting@wur.nl

De knelpunten op een rij

Een lange lijst met knelpunten hebben de onderzoekers inmiddels met elkaar opgesteld. Ieder is voor zijn eigen terrein en bij de eigen projecten nagegaan waarom landbouwbedrijven nog niet honderd procent biologische grondstoffen gebruiken.

Er zijn verschillende soorten knelpunten. Een landbouwtechnische knelpunt is bijvoorbeeld het stikstoftekort in de plantaardige sector. Akkerbouwers willen liever geen vlinderbloemigen telen, omdat die een lager saldo hebben. Die vlinderbloemigen zijn wel nodig omdat ze stikstof uit de lucht binden en zo stikstof in het systeem brengen. Dat tekort lossen de telers op door dierlijke mest te importeren, wat echter weer kan resulteren in een relatief hoog fosfaatoverschot.

Er zijn institutionele knelpunten. De wet staat akkerbouwers toe tot 80 procent van hun

dierlijke mest bij gangbare veehouders af te nemen. Dat doen ze veelal ook.

Er zijn ook sociale knelpunten. Een veehouder en een akkerbouwer kunnen een samenwerkingsverband aangaan waarbij de veehouder mest levert aan een akkerbouwer die op zijn beurt voedergewassen teelt voor de veehouder. Ze moeten dan wel goede afspraken maken en hun bedrijfsvoering op elkaar af willen stemmen. Daar wil niet iedereen aan.

Dan spelen er nog economische knelpunten. Als een akkerbouwbedrijf alleen biologische mest aanvoert dan is hij meer geld kwijt dan zijn buurman die nog een groot deel gangbaar gebruikt. Daardoor stijgt de kostprijs en moet ook de prijs in de winkel omhoog. De lijst met knelpunten vormt de basis voor het vervolg van het onderzoek: mogelijke oplossingen.

Akkerbouwers die voedergewassen telen, kunnen die uitwisselen met een veehouder tegen mest

Sluiten van de kringloop is lastig omdat groenteafval niet terugkeert naar de biologische landbouw

Een samenwerking die klopt

Een kloppende samenwerking, ofwel een samenwerkingsverband waarbij alle betrokken bedrijven volledig biologisch zijn tot aan hun grondstoffen toe. Dat is wat de onderzoekers op de computer willen ontwerpen. Het samenwerkingsverband kan tussen twee bedrijven zijn, tussen een groep bedrijven in een regio, in heel Nederland of zelfs in heel West Europa.

"We willen het allemaal proberen, met behulp van rekenregels", legt Jules Bos uit, van Plant Research International. Op elk niveau is zo'n kloppende samenwerking te maken, denkt Bos. Alleen maakt het wel uit of de samenwerking binnen een regio is of binnen Europa. "Het heeft consequenties voor de mate waarin je voldoet aan de intenties van de biologische landbouw. Als je het op Europees niveau doet, is veel transport nodig wat veel energie kost en dan is de afstand tussen consument en producent groot."

Op regionaal niveau kunnen er onverwachte uitkomsten zijn. "Het plaatje kan heel confronterend zijn. Je kunt bijvoorbeeld op een akkerbouwbedrijf uitkomen dat driekwart van zijn areaal vol moet zetten met voedergewassen. Of je komt er op uit dat een bepaald melkveebedrijf zo intensief is dat het niet kloppend te krijgen is."

Er zijn ook structurele 'lekken': producten die de landbouw wel afvoert maar waar nooit iets voor terugkomt. Denk aan het voedsel dat de consument koopt. Die voert niet zijn GFT-afval weer terug naar de biologische landbouw. Maar wellicht zijn er andere stromen te bedenken naar de landbouw toe, geeft Bos aan. Zoals maaisel uit natuurgebieden. Ook dit willen de onderzoekers als mogelijke oplossingen betrekken bij het kloppend maken van de biologische kringloop.

Direct contact werkt het beste

Sluiten van de kringloop lukt het beste als akkerbouwers en veehouders direct contact met elkaar hebben. Die overtuiging heeft Ton Baars, vanuit het Louis Bolk Instituut betrokken bij het onderzoek naar samenwerking over de sectoren heen. Hij baseert zich op het project van het LBI dat al zes jaar duurt, waar veehouders en akkerbouwers in een regio grondstoffen met elkaar uitwisselen.

"Bedrijven kunnen heel goed één op één samenwerken of in een regio. Ze willen dingen voor elkaar doen, hebben wat voor elkaar over. Ga je verder weg dan 50 kilometer dan krijg je

een anonieme uitwisseling. Dan wordt de economische haalbaarheid de belangrijkste drijfveer. Je krijgt een gevecht bij de aanbieder wie de hoogste prijs wil betalen."

Juist in de contacten met de ondernemers komen de knelpunten van samenwerking in beeld. Zo wilden Zwolse veehouders alleen samenwerken met akkerbouwers uit Flevoland. "Bij akkerbouwers van het zand waren ze bang voor insleep van onkruidzaden. Zo zie je hoe belangrijk de menselijke kant is bij dit soort onderzoek", besluit Baars.

'Je moet kringloop sluiten met consumentenafval'

"Je kan de kringloop een heel eind dichtend door optimalisatie tussen veehouders en akkerbouwers. Maar daarmee heb je niet het hoofdprobleem aangepakt. Het structurele lek van voedsel en dus mineralen naar de consument." Digni van den Dries, akkerbouwer en groenteteler in Ens, kan zich er flink over opwinden. Een betere afstemming tussen akkerbouwers en veehouders is prima. Maar het lijkt wel of iedereen denkt dat je er daar mee bent, merkt hij. "Het is het gevolg van een onvolledige visie op kringlopen, met als gevolg het verheerlijken van het gemengde bedrijf. Daardoor komt te veel nadruk op dierlijke productie, wat goed beschouwd een inefficiënte manier is van voedsel produceren. Mensen ontkennen dan dat een belangrijke doelstelling van landbouw voedselproductie is. Dat voedsel van de consument weer terug gaat naar de landbouw moet je ook organiseren. Op langere termijn is dat het echte probleem omdat je anders onnodige vervuiling hier krijgt en een verarming van de grond in de derde wereld. Als dat niet als knelpunt uit het onderzoek te voorschijn komt, heeft men zitten slapen."

Verder noemt Van den Dries nog andere problemen waaraan het programma aandacht moet besteden. Naast optimalisatie van stromen van en naar dierlijke en plantaardige bedrijven zijn er reststromen die de markt niet kunnen bereiken zoals productieafval. Ook hoopt de akkerbouwer dat de onderzoekers gebruik zullen maken van alle kennis die al is opgedaan in eerder onderzoek. "In het onderzoek van Vereijken en Kloen uit de jaren negentig kwam al naar voren dat de biologische landbouw de meststoffen efficiënter kan benutten, met vlinderbloemigen of andere groenbemesters."

Akkerbouwer Van den Dries: 'Het structurele lek naar de consument moet aangepakt worden'

De reeks 'biologisch onderzoekbericht' geeft een impressie van elk onderzoeksprogramma op het gebied van biologische landbouw en voeding van Wageningen UR. Het is een uitgave van het Innovatiecentrum Biologische Landbouw in opdracht van het Koepelprogramma Biologische Landbouw en wordt gefinancierd door het ministerie van LNV.

De onderzoeksprogramma's passen in de doelstelling van de overheid om in 2010 een biologisch landbouwareaal te hebben van 10%. Meer info: www.biologischelandbouw.net